

Revoluziun ed invasiun en Ucraina

Cura e co turna la pasch?

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **En 2014 han paucs pajais occupà las lingias grossas uschè savens sco l'Ucraina (var 45 milliuns olmas), er-tavla da l'URSS naschida il 1991 a nord dal Mar nair. L'emprim ha in ferm moviment da protesta cunter president Victor Janucovitsch manà il parlament a relaschar el ils 22 da favrer 2014.** Sin quai han protestas en la peninsla autonoma da Crim, cun maiortad russofona, stimulà la Russia (var 143 milliuns olmas) a trametter truppas d'invasiun che han conquistà la regiun senza fadia. Ils occupants ha lur inscèn in referendum che ha manà la Russia ad annectar la peninsla. Milizas russofilas han rebellà cunter la regenza en l'Ucraina da l'ost, cunzunt en las provinzas da Donezc e Luhansc. Ils 25 da matg han 54,7% da votantas e votants elegì l'industrial Petro Poroschenko president da l'Ucraina. La pasch n'è mai pli turnada tuttafatg en l'Ucraina da l'ost. Ins ha cumprovà pliras giadas l'intervenziun d'unitads militarassas. La revista OST-WEST ha deditgà ses numer 4/2014 als svilups en Ucraina dapi l'atun 2013 (1). I vala la paina da leger lezza publicaziun per survegnir ina survista da quels mais confus e burascus.

Tranter la Russia e l'Europa

L'editorial punctuescha in fatg evident: «Da strusch in auter pajais pon ins dir ch'el saja situà 'tranter l'orient e l'occident' (...). Pervi da sia istorgia cumpiglia'l ina part orientala, drizzada vers la Russia, ed ina part pli baud averta vers Varsovia e Vienna che sa concentrescha oz cunzunt vers Bruxelles (...). Oz pari ch'il conflict haja ferm promovì il sentiment naziunal en tut las regiuns dal pajais (...). Senza ils schabetgs da l'enviern 2013/14 sin il 'Majdan', il Plaz da l'indipendenza [en la chapitala], na pon ins betg chapir la situaziun actuala dal pajais (...). Il problem da l'identitad ucranaisa sa mussa en la questiun dal linguatg, dentant er en la schientscha naziunala. Era quai lain nus tractar. Nus sperain pia (...) d'intermediar infurmaziun fundada davart in impurtant pajais europeic che vegn adina pli impurtant» (p. 241). L'istorica Katrin Boeckh (Universitad Ludwig-Maximilian, Minca) analysescha la flaiveltezza da l'Ucraina independenta en fatscha a la Russia.

In pajais multifar

L'autura scriva: «L'Ucraina ha stuì parter la flotta dal Mar nair cun la Russia e garantir a lezza ina basa marina a Sevastopol en la Crim (...). En ils davos onns ha la Russia empruvà pliras giadas da sa maschadar en ils affars interns dal pajais, saja quai cun augmentar il pretsch dal gas u (...) cun serrar la spina. Moscau dispona anc d'in'otra domena d'influenza indirecta: La baselgia ortodoxa russa, activa aifer la populaziun ortodoxa, punctuescha ils lioms slavs cuminaivels (...). In'auter factur d'instabilitad interna era la diversitad regiunala da l'Ucraina, consequenza d'enragischiun religiusas (...) e da scumpartiziuns linguistics differentas, schebain ch'ina gronda part da la populaziun discorra e chapescha russ ed ucranais. Blera glied ha pli gugent l'ucranais en l'Ucraina dal vest ed il russ en il rest dal pajais. Tiers vegn l'appartegnientscha istorica differenta. L'Ucraina dal vest fascheva part l'emprim da l'imperi da Habsburg e lura da la Pologna, cun excepziun da la Bucovina rumena e da la regiun a sid da las Carpatas attribuida a la Tschecoslovachia. Il rest da l'Ucraina fascheva part da l'imperi russ e lura da l'URSS (...). Cun u cunter lezza han ins pia fatg part da la Segunda guerra mundiala; dalonder conflicts areguard sia valuziun e tranter las uniuns da veterans (...). Las elecziuns palentan adina puspè la preferenza da l'Ucraina dal vest per candidats pro-europeics; (...) l'Ucraina

da l'ost percenter favurisava candidats russofils. Ma blers analists en l'Occident fallavan spetgond che quai mainia a divider il pajais en dus stadis; quai n'è betg daventà e n'è betg vegnì tratg en consideraziun, gnanca cur ch'ils conflicts politics eran ordvart grevs. Retschertgas sociologics periodics en las citads da Lviv [antruras Lemberg] en l'Ucraina dal vest e Donezc [antruras Stalino] en quella da l'ost cumprovan numnadamain che lezzas differenzas punctuadas eran 'dramaticas', ma betg uschè 'tragicas' ch'i vessan manà a schiar il stadi e renunziar a sia suveranità (pp. 242 e 245–246).

Il Majdan europeic

Suenter 2010 han president Janucovitsch e primminister Micolà Asarov avischinà sistemamicamain l'Ucraina a la Russia. L'emprim «hani prolungà enfin a 2042 il contract da fittanza che lubiva a la Russia da staziunar schuldada e navs da guerra a Sevastopol» (p. 249). «Tenor ina retschertga da l'institut Rasumcov a Kiev (december 2012) levan 42% da la populaziun aderir a l'UE e 32% a l'Uniuin eurasiatica cun Russia e Bielorrussia (...). L'UE ha tractà cun l'Ucraina ina cunvegna d'associaziun e da commerzi liber ch'ins ha parafà d'october 2011 (...). Ma la regenza ha decidì ils 21 november 2013 da spustar la sutscriziun 'sine die'. Per blers Ucranaics ha quai fatg ir il moviment da protesta ch'ins ha lura numnà 'Majdan europeic' u 'Revoluziun da la dignità' (...) e che ha manà a l'elecziun da Poroschenko» (pp. 251–252). La teologa Katarina Nowikowa (Uniwersytet Jagiellonski, Cracovia) rapporta davart la participaziun da las baselgias a lezza revoluziun: «En la notg sin ils 2 da december han ins endrizzà ina pitschna citad da tendas sin il Majdan, cun ina chapella nua che spirituals da tuttas confesziuns celebravan liturgias ed uravan. Er ils baptists han bajegià ina tenda d'oraziun che è sa sviluppada ad in lieu d'ecumenissem activ. Ils spirituals e lur raspadas han decidì ensemen da restar sin il plaz. I han organisà 'patruglias d'uraziun' che passavan revista urond l'entir in-tschess da Majdan ed ils bajetgs administrativs da la citad e dals sindicats ed avevan quità da l'urden (...). Remartgabel èsi ch'ins resguardava sco natirala la preschientscha da persunalitads da la baselgia; ins urava sin ina tribuna ornada cun iconas (...). Las baselgias situadas da mainaivel dal Majdan han avert lur portas per gidar, stgaudar e rinforzar; ins ha transfurmà il dom catolic roman da s. Alexi e la claustra ortodoxa da s. Mitgel en spitals nua ch'ins manava ils blessads e ch'ils medis operavan» (pp. 274–275).

Mediaturs cun la glied

L'autura rapporta lura davart las intervenziuns da spirituals durant las emnas da violenza enfin a la relaschada da Janucovitsch ils 22 da favrer 2014: «I eran adina cun la glied, schizunt durant ils conflicts violents. Tut las baselgias appellavan a pasch e nunviolenza (...). Savens surpigliavan ils prelati la rolla da mediaturs che separavan las partidas e tgrivan ils blessads. Ils spirituals eran cun la glied sin las barricadas, devan penetienza, celebravan la liturgia e gidavan ils umans a surmuntar lur grevas commoziuns psichicas. La resistenza violenta ha cuntanschì ina culminaziun tragica en la segunda mesadad da schaner, cunzunt suenter l'appariziun da tiradurs specialisads ils 20 da schaner» (pp. 277–278). Quellas emnas sin il Majdan han dà da patratgar a l'autura: «Igl era er in cumbat spiertal che midava l'atgna moda d'agir en la societad; (...) entschavì n'ha betg mo la genesis d'ina societad civila, ma bain er il svilup d'ina schientscha naziunala (...). L'occupaziun russa da la Crim e la guerra en la regiun da Donezc han manà emprovas novas per l'Ucraina e las baselgias» (p. 278).

Lingua(s) e naziun

È l'Ucraina vairamain ina naziun u mo ina regiun? La politologa e slavista Heike Dörrenbächer deditgescha otg paginas a lezza dumonda. Ella punctuescha l'emprim: «Ins po sa numnar russofon, ma quai na sto betg muntar ch'ins saja russofil (...). L'Ucraina sa chatta sin via vers la naziun da voluntad» (p. 291). Lura commentescha l'autura: «Dal temp da l'URSS numnav'ins l'Ucraina savens 'ina regiun' en il rom da l'uniun. Quai manegian anc adina blers politichers europeics che chapeschan l'Ucraina sco ina zona d'influenza natirala russa. L'emprim da december 1991 ha la populaziun da l'Ucraina pudì vuschar davart la dumonda da l'indipendenza. Ina maiortad imposanta da 90% è s'exprimida per l'indipendenza, era la populaziun da mintga corporaziun territoriala da l'Ucraina, pia er a Donezc ed en Crim (...). Savens fan ins endament la lingua ucranaisa. Tar la dumbraziun dal pievel da 2001 resguardavan 67,5% da la populaziun l'ucranais sco lur lingua materna e 29,6% il russ. Ils emprims resguardan il linguatg sco la nota decisiva da lur appartegnientscha a la naziun ucranaisa. Ma er ils Ucranaics russofons sa chapeschan sezs en emprima lingia sco Ucranaics. Per els èsi dentant impurtant ch'il stadi garanteschia lur dretg da duvrar il russ tranter pè e cun las autoritads. Lezza bilinguitad extendida è in avantatg» (pp. 291–293). Var 2–3% da la populaziun ucranaisa discorran linguas minoritaras; la pli impurtanta è il bielorus (0,6%). La slavista Anja Lange (Universitad naziunala tecnica, Kiev) punctuescha: «Tar la dumbraziun da 2001 (...) han 67,5% da la populaziun numnà l'ucranais sia lingua materna e 29,6% il russ. Disputaivla era la dumonda: 'Tge lingua è Vossa materna?' Ins pudeva numnar mo ina, dentant betg duas; quai na reflectava betg la situaziun effectiva» (p. 300). L'autura concluda: «Cunzunt la giuventetgna manegia che la bilinguitad saja pli favuravla che nuschaivla (...). Tenor ina retschertga da 2011 han 70% da las persunas dumandadas declerà che la questiun dal linguatg na saja per ellas betg impurtanta» (p. 303).

Sut la smanatscha exteriura

Dörrenbächer punctuescha las consequenzas dal 'na' da Janucovitsch a la cunvegna cun l'UE en november 2013: «Tschientmillis umans èn ids sin via, l'emprim per demonstrar a favur da la cunvegna, ma lura, fitg spert, per metter a pè la via vers l'Europa cun il giavisch da far fin cun l'arbitrariadad e la corrupziun uffiziala e da s'engaschar per ina vita en dignità e libertad (...). La smanatscha exteriura collia ils umans da l'Ucraina sco ina naziun ed als identifitgescha cun il stadi periclità (...). I sa sentan pli attaschads al pajais ed a la patria. Quai ha mussà ina retschertga dal renumà institut demoscopic ucranais 'Hrupa rejting' en avust 2014: 86% dals Ucranaics sa definivan 'patriots' cunter 81% il 2013 e mo 76% il 2010 (...). I crescha er l'identitad da 'burgais(a) da l'Ucraina'. A la dumonda: 'Tgi essas Vus?' respundevan en settember 2010 57%: 'Burgais(a) ucranais', en avust 2012 61% ed en avust 2014 64%. Questa proporziun cuntanscha 77% en l'Ucraina dal vest, 80% en quella d'amez e 72% en quella dal nord, dentant mo 25% en la regiun da Donezc (...). L'Ucraina da l'ost na parta dentant betg las finamiras dal Majdan (...). Separatists sustegnids da la Russia han proclamà uscheditgas 'republicas popularas' en las regiuns da Donezc e Luhansc ed èn vairamain separadas da l'Ucraina. I vegn ad esser fitg grev da las reintegrar suenter ils blers morts e la violenza da la guerra (...). Ma la guerra cunter la Russia rinforza la genesis naziunala. Blers umans da lingua ucranaisa e russa sa sentan pli ucranais, independentamain da lur lingua e regiun (...). Sin il

Majdan hani finalmain conquistà independenza e libertà (...). La regenza nova ha decidì d'integrar il pajais en il sistem da valurs da l'occident» (pp. 295–298).

Engurdientscha imperiala russa

Ord mintgina da las quindesch republicas sovieticas è naschì 1991 sin basa democratica in stadi independent segund il dretg internaziunal. Ma il pli vast, l'uscheditga Federaziun russa, ha mussà sveltesse interess per ils territoris da tschels. Quai ha entschavì en connex cun la strivla da Moldova situada ad ost dal flum numnà per rumen Nistru e che ha num perquai «Transnistria». «Ils russofons da Transnistria han creà lur atgna republica gia ils 16 d'avust 1990 (...). Ils 27 d'avust 1991 ha la republica da Moldova proclamà sia independenza (...). Durant l'enviern 1991–1992 e la primavaira 1992 è sa splegada ina guerra veritabla tranter ils russofons, gidads da la 14avla armada russa, e la polizia da Moldova» (2). La Transnistria (530 000 olmas) sa chatta «dapi 1992 facciamain ordaifer la controlla da Moldova» (3). La Russia occupa plinavant duas parts da Georgia, numnadamain l'Abhazia (200 000 olmas) sper il Mar nair e l'Ossetia dal sid (75 000 olmas) en il Caucasus. Bler pli grond è dentant ils intsches annectads da la Russia u occupads da separatists proruss: Crim (strusch 2 milliuns olmas), provinza da Donezc (passa 4,3 milliuns) e provinza da Luhansc (passa 2,2 milliuns). «L'appétit vient en mangeant», di in proverb. «The Economist» (Londra) scriva en ses numer dals 15 da november 2014: «Ils commentaris publics da president Putin en il davos temp conferman ch'el resguarda l'Ucraina sco in stadi artificial e profundamain instabil cun vistas malsegiras aifer ils cunfins d'oz. Moscau para da spetgar (...) il collaps economic da l'Ucraina (...) e la partiziun dal stadi tranter la Russia e l'occident. I n'è betg segir che lez possa impedir quai» (p. 27). A questa davosa dumonda ha gist respundi chanceliera federala Angela Merkel en sia allocuziun da Bumaun al pievel tudestg. Ses emprims peds eran atgnamain manegiads per in Russ che sa fitg bain tudestg: President Vladimir Vladimirovitsch Putin, anteriur collavuratur dal spionadi sovietic en la «DDR». Merkel ha declerà: «2014 è stà l'onn nua che nus avain experimentà en Europa, cun ina rigur nunconuschenta, quai ch'i munta cur ch'ins metta en dumonda basas da noss urden da pasch – numnadamain l'autodeterminaziun libra dals pievels. La Russia pretend gist in tal sacrifici da l'Ucraina. I s'enclegia da sasez che nus lain segirezza en Europa ensemen cun la Russia e betg encunter lezza. Ma i s'enclegia era da sasez che l'Europa na po e na vul betg acceptar in uscheditg dretg dal pli ferm che surpasia il dretg internaziunal (...). L'Europa ha decidì (...) d'agir pli che mai sco unitad per defender ses urden da pasch e sias valurs (...). Lezza unitad da l'Europa (...) è la clav per surmuntar la crisa en Ucraina e far valair la forza dal dretg.» Merkel ha pia sbittà cleramain quai che la «NZZ» dals 9 d'avrigl 2014 numnava «Russlands imperialer Versuchung» (p. 20). Gia en november en Australia avev'la declerà che Putin violeschia il dretg internaziunal e ristgia «in incendi pli vast» («The Economist» dals 29 da november, p. 24). Il politolog Timothy Garton Ash scriva en «The Guardian» (Londra) dals 22 da december: «La chanceliera tudestga ha unì l'Europa en sias relaziuns cun Putin. Ella è la politica da l'onn [the spokeswoman of the year].»

1. Michael Albus (ed.), Ost-West 4/2014. D-93051 Regensburg (Verlag Friedrich Pustet, www.verlag-pustet.de, ISSN 1439-2089) pp. 241–318.
2. Yves Lacoste (ed.), Dictionnaire de géopolitique. Paris (Flammarion, ISBN 2-08-835101-X) 1993, pp. 1041–1042, chavazzin «Moldavie».
3. Eva Berié (ed.), Der neue Fischer Weltatlas nach 2015. Frankfurt am Main (Fischer Taschenbuch, ISBN 978-3-596-72015-6) 2014, p. 310, chavazzin «Moldau».